

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1112391/1

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיין:

הרב אבידן משה שפנייר

המבקשת: פלונית ואגף בירורי יהדות

הנדון: סידור גט מנישואין אזרחיים כאשר כבר יש ילדים מגבר שני

נימוקים

הופיעה בפנינו המבקשת [ס'].

המבקשת נישאה ברוסיה בנישואין אזרחיים ליהודי בשם [א'] וממנו נולדו לה שני ילדים. לאחר מספר שנים התגרשה ממנו אזרחית.

כיום חיה עם יהודי בשם [ב'] שיש לה ממנו שני ילדים מחוץ לנישואין וכעת מבקשת להינשא לו.

כידוע, בעניין נישואין אזרחיים נחלקו גדולי עולם אם יש בהם חשש קידושין המצריך גט או שמותרת לעלמא ללא גט. נפסקה ההלכה שמעיקר הדין האשה אינה צריכה גט מנישואין אלה. אולם לרווחא דמילתא, היכא דאפשר לתת גט מצריכים בתי הדין לסדר גט לצדדים כדי לצאת ידי דעת הפוסקים החוששים ללשונות קידושין או למעשה קידושין כלשהוא בעת הנישואין האזרחיים, אם לא במקום עיגון שאז מתירים לאשה להינשא ללא גט.

אך במקרה דנן, כאשר האשה כבר חיה עם גבר אחר ונולדו לה ילדים ממנו, יש אומרים שיש בסידור הגט מהאיש הראשון חשש לעז על הילדים מהגבר השני, שיאמרו שהיתה צריכה גט מהאיש הראשון ולא עשתה כן ולכן ילדיה מהאיש השני הם ממזרים.

בעניין זה נחלקו דיני זמנינו. לדעת הגאונים הרב ש. שפירא והרב ד. לבנון שליט"א יש חשש לעז בסידור גט לאשה מהאיש הראשון (תיק נתניה 1010027/1 ותיק אשקלון 1004753/1), על פי סוגיא גיטין (דף פו ע"ב) "שלושה גיטין פסולים" וסוגיא יבמות (כד ע"ב) "הנטען על אשת איש", והסבר הפרישה (אה"ע סי' קנ) בדין גט הפסול מדרבנן. וכן הביאו שנקט הגאון הגדול בעל ציץ אליעזר (חלק כ סי' א וחלק כב סי' סז) שאין לסדר גט שיגרום לחשש ממזרות.

אמנם הגר"צ בן יעקב שליט"א בשורת הדין (כרך טו עמ' רעט) הביא מדברי תרומת הדשן (ח"ב סימן כא ועוד) שאין חשש לעז בסידור הגט לרווחא דמילתא, וכן פשטות דברי הרמ"א (אה"ע סי' קנ סעי' א) בדין גט הפסול מדרבנן, וכן דעת הגר"א אדרי שליט"א בספרו שחר אורן (סימן יט) ובפסק דין מביה"ד אשקלון (בתיק 886122/1).

וכבר נתבאר היטב במקורות ובפס"ד שהזכרנו את הצדדים לכאן ולכאן, וי"ל בזה "דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כתוספת לנ"ל, ברצוננו לעיין בהלכות נוספות הקשורות לעניין זה, האם מותר להחמיר במצב שבו עלול לצאת לעז על הילדים ומתוך כך תתבאר מסקנתנו בדין זה.

א. בשו"ע בהלכות טבילה (יו"ד סימן קצח סעיף כ) מבואר שעל אף שמעיקר הדין אשה ששכחה לגזור ציפורן אחת אין זה נחשב חציצה בטבילה אם הציפורן היתה נקיה, מ"מ כותב שם הרמ"א בשם הגהות שערי דורא:

"ומאחר וכבר נהגו ליטול הציפורניים, אפילו אם ציפורן אחת נשארה בידה וטבלה צריכה טבילה אחרת, וכן נוהגין."

וכתבו על כך הפוסקים שכל זה כאשר האשה עדיין לא לנה או קיימה יחסי אישות עם בעלה לאחר שטבלה, אך אם לנה עמו אפילו אם לא קיימו יחסים, חוששים להוצאת לעז על העובר שיוולד (או על הבעילה) וסומכים על דעת רוב הפוסקים שאין קצה הציפורן חוצץ אם היה נקי. כך דעת המהר"ם מלובלין (סי' עא), המשנה למלך (הלכות מקוואות פ"ב), הט"ז (שם ס"ק כא), הבאר הגולה (אות מג), והסדרי טהרה (ס"ק לט).

אולם דעת הש"ך (ס"ק כה) להחמיר כדעת הראב"ן שציפורן חוצצת וכתב שאם יכולה לחזור ולטבול בנקל, למרות שכבר לנה או שימשה, תחזור ותטבול בלי ברכה וכן דעת הב"ח (יו"ד סי' קצח), החכמת אדם (כלל קיט סעיף יד) והטהרת ישראל (סי' קצח אות סד), וראה גם בערוך השולחן (שם סעי' מח).

נמצאנו למדים שבדבר זה של חומרא במקום חשש הוצאת לעז נחלקו רבותינו גדולי עולם.

אמנם יתכן שיש לחלק, ששם מדובר בספק דרבנן במקום דאיתחזק איסורא, ולכן מאחר והאשה ודאי הייתה אסורה ויש מחלוקת אם הציפורן נחשבת חציצה יש מקום להחמיר כדי לצאת מחשש איסור נדה. עוד שיש לומר ששם איכא טעמא רבה, כמו שכתב שם בתפארת צבי (ס"ק יג) שאפילו לאחר שלנה עם בעלה ואפילו אם ברי לה שהציפורן היתה נקיה בכל אופן צריכה טבילה, מאחר וחיישינן למ"ד שהציפורן עומדת לקציצה וכל העומד ליקצץ כקצוץ דמי והוי חציצה מדרבנן. ואם כן יש טעם ספציפי בדין זה.

אבל בנידון דידן כבר נתבאר שלרוה"פ אין צורך בגט, ואין האשה בחזקת נשואה מבעלה הראשון. ואם כן יתכן שגם המחמירים בהלכות טהרה יודו בנידון דידן שאין מקום להחמיר ולחייב בגט נוסף במקום חשש לעז.

אמנם יתכן, לטעם השני, דמאחר ויש פוסקים המחמירים בנישואים אזרחיים להחשיבה כאשת איש ויש טעם ספציפי, אם כן גם הפוסקים לעיל שחוששים ללעז בהל' טבילה יאמרו שמאחר ואפשר בנקל להשיג גט מהבעל הראשון, על אף שהדבר כרוך בחשש הוצאת לעז על הילדים, מ"מ יש לנסות להשיג גט.

ב. הרמב"ם בהלכות תרומות (פ"ח הלכה טו) כתב:

"אשת איש שבאו עליה עידי קינוי ועידי סתירה הרי זו אסורה לאכול בתרומה עד שתשתה מי המרים מפני שהיא ספק זונה, מת בעלה קודם שישקנה, או שהיתה מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתובה ה"ז אסורה לאכול בתרומה לעולם, וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני הרי זו אסורה לאכול בתרומה."

מבואר בגמרא נדרים (דף צ ע"ב) לגבי אשת כהן שאמרה טמאה אני, שלמרות שמותרת לבעלה כי חוששים שמא עיניה נתנה באחר, מ"מ לענין תרומה שויתה לנפשה חתיכא דאיסורא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כיון שהודית שנטמאת. ופסק הרמב"ם כדעת רבא בגמ' דכיון שיכולה לאכול חולין אין להתיר לה איסור תרומה, ולא חיישינן שע"י שאנו אוסרים לה לאכול בתרומה יצא לעז על בניה שהם ממזרים. אמנם במאירי (שם) מבואר כדעת רב ששת שבעודה נשואה מותר לה לאכול בתרומה ולא מחמירים עליה כי חוששים ללעז, ורק אם התאלמנה או התגרשה או שאין לה בנים מהכהן אז אוסרים לה לאכול בתרומה שיתלו שנפסלה עכשיו. וראו בתוס' שאנץ (סוטה ו ע"א) ובתוס' בנדרים (שם) שכל זה בתרומה דרבנן, אבל בתרומה דאורייתא לא מתירים לה לאכול משום חשש לעז.

אם כן גם כאן מצאנו פלוגתא דרבוותא אם לאסור אף במקום שיש חשש לעז לבנים, ויש מרבתינו שלא חוששים להוצאת לעז, וכל שכן כאשר יש במה לתלות, ואוסרים לה לאכול בתרומה.

ג. באור זרוע (הלכות יבום וקידושין סי' תריג) הסתפק כדלקמן: קיי"ל שבן יום אחד שכלו לו חדשיו זוקק את אשת אחיו לייבום ופותר את אמו מהייבום אפילו אם הוא גוסס. ואם לא ידוע אם כלו לו חדשיו ומת בתוך שלושים או ביום השלושים, צריכה חליצה מספק. ואם התקדשה בלא חליצה, אם ישראל קידשה – חולץ היבם וכונס המקדש. ואם כהן קידשה שאסורה לו לאחר חליצה – לפי גירסת רש"י וכן דעת רבנו יצחק זצ"ל כונס הכהן בלא שתחלוץ. וכתב האו"ז שלדברי ר"ת שמדמה היכא שנשאת ויש לה בנים לאשת כהן, אם נשאת (אף לישראל) ויש לה בנים ממנו לא תצא ומותר לו להמשיך לחיות איתה גם בלי שחלצה, כמו במקרה שכהן קידשה.

מסתפק האור זרוע לדעת רש"י, אם היבם לפנינו, אפילו אם נשאת ויש לה בנים אולי בכל זאת צריכה לחלוץ או שמא למרות שהיבם כאן יקיימה בעלה אפילו בלי חליצה, כדי שלא להוציא לעז על בניה.

גם במקרה זה חזינן שנסתפק האו"ז האם לחלוץ כשאפשר או האם חיישינן ללעז על הבנים, ולא הכריע בדבר. [בשו"ע (אה"ע סי' קסד סעי' ז) פסק שגם בנשאת לישראל תחלוץ, ולא חילק בין אין לה בנים ליש לה, ועיי"ש בערוך השלחן (סעי' כ-כא)].

ד. בגמרא קידושין (דף פא ע"א) איתא:

"אמר רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד. אמר רב אשי, לא אמרן אלא ביחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא, שלא תהא מוציא לעז על בניה."

רש"י (בד"ה אתה) כתב שהחשש לעז הוא שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה. וכתב הב"ח (אה"ע סי' כב, מובא בב"ש שם ס"ק ו) שמדברי רש"י משמע שדוקא אם מלקים את שניהם יש חשש לעז לבנים, אבל אותו לבד אפשר להלקות כי מי יודע שהלקוהו בגלל שהתייחד עמה.

אמנם להלכה נראה מדברי הטור והשו"ע (אה"ע סימן כב סעיף ב) שגם אותו לא מלקים, כמו שמשמע מדברי הרמב"ם (הלכות איסור"ב פרק כב ה"ג) שלא מלקים את שניהם מחשש לעז.

מדברי הב"ח עפ"י רש"י משמע שניתן להחמיר ולהלקות כאשר ניתן לתלות המלקות כעונש על מעשה אחר שאינו הייחוד, כעין מה שהבאנו לעיל שבאמרת טמאה אני לא תאכל בתרומה כאשר יש לתלות שנפסלה אח"כ.

ואפשר לומר סברא חדשה, שכל החשש של חז"ל ללעז הוא תמיד חשש מאלו שלא יודעים את המציאות ויחשבו שנעשה מעשה שבאמת לא נעשה בפועל, אבל חז"ל לא חששו שמא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אנשים שאינם יודעים דת ודין יתנו פרשנות הלכתית למעשה מסוים. א"כ במקום שהגט ניתן משום שנישאת בנישואין אזרחיים, שידוע לכל בעל הלכה שהנישואין לא חלים אך מחייבים גט לרווחא דמילתא, אם כן אין בכך חשש של לעז על הילדים, ואעפ"י שישנם כאלה שאינם יודעים זאת. [מעין חילוק הנ"ל מצינו בדברי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בחשש מראית עין בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א סי' לה-לו, או"ח ח"א סי' צו, אה"ע ח"ב סי' יב), עיי"ש].

לכן, מכל הנ"ל עולה שיש למי שמחמיר להצריך לבצע פעולה מסוימת ולא לחשוש ללעז על הבנים, ביסוס ויתד לסמוך עליו. לכן נראה לי שגם בעניינו אם יתנו גט, אין בכך איסור משום חשש לעז.

ונראה לאור הדברים הנ"ל שלכל אחת מהדעות יש בסיס בהלכה, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. וכבר מובא לעיל, שלדעת כבוד האב"ד הגר"א אדרי שליט"א אין שום חשש לעז בסידור הגט, ובהתאם לשיטתו ביה"ד ערך בירור שמה של האשה ושלה את שמה למוסקבה משם נשלח ג"פ אשר סודר כדמו"י.

צ"ב יום הבחנה

בענין צ"ב יום הבחנה לאחר גט לחומרא מנישואין אזרחיים, עי' פס"ד מביה"ד ירושלים לדיני ממונות ובירור יוחסין (כרך ח עמ' תיז) בדברי הרב אברהם דב לוי שליט"א:

וכתב בפד"ר כרך יז עמ' 121 עפ"י דעת הסוברים דבנישואין אזרחיים לא בעי גט, והגט ניתן בכלל שלא לצורך, וכגון דא אפי' ריח הגט אין לחשוש בו לאיסור דרבנן של הבחנה. וכן הורה מרן הגרי"ש אלישיב [זצ"ל] שאין להצריך חדשי הבחנה אחר גט של נישואין אזרחיים. אך עי' בפס"ד ירושלים כרך ז עמ' תמו דעת הסוברים שיש להחמיר ולהצריך גט בנישואין אזרחיים מחשש קדושין. וכתב בס' אור הנר עמ' פג בשם החזו"א וז"ל: "בכל אופן אין לפרוץ גדר בזמן הזה שיראו שהיא נשאת תוך ג"ח ויהיה לעז ותהא פירצה". ועי' פס"ד ירושלים כרך א יהדות עמ' סב.

וכתב על זה הרב שמואל דומב שליט"א (שם עמוד תיט):

ראיתי מש"כ האב"ד הגר"א ד לוי שליט"א, אולם היה נראה בזה דבנד"ד יש צד להתיר לעשות נישואין מיד. והוא, דהרי האשה חיה כבר כמה שנים עם הבעל וילדה לו שני ילדים, וכנראה גם כעת ממשיכה לחיות אתו, והבי"ד שסידרו לה את הגט לא הורו להם לפרוש זמ"ז (ולכאורה אם ישמעו לבי"ד אולי יש חיוב על הבי"ד למונעם עד שיעברו צ"ב יום), וכל הדיון הוא מתי לעשות את הנישואין, בזה היה מקום לומר דכה"ג גם הרשב"א יודה לרבינו ירוחם. ועוד, דמסתבר דמעשה הגירושין הוה באופן שלא היה לו קול, דהרי יש לה מבעלה השני שני ילדים, וא"כ אתה מוציא לעז עליהם, וגם זה שהיתה נשואה פעם ודאי נשכח, א"כ כה"ג הרי גם הרשב"א כתב דאינה צריכה להמתין. והנה במרחשת ח"ב סי' ב הובא באוצר הפוסקים סי' יג סעי' א אות י, נטה בזה קו להקל ולסמוך בשעת הדחק כשיטה דמנין משעת כתיבה (והובא גם לעיל בדברי האב"ד), והוסיף בזה טעם משום דהאי מ"ד דס"ל משעת נתינה מנין הוא משום שמא יאמרו ב' נשים של אדם אחד וכו', וא"כ בזה"ז דאיכא חדר"ג ואסור לישא ב' נשים לא שייך גזירה זו, וכיון שבטל הטעם בטלה הגזירה יעוי"ש. וצל"ע דבריו דהרי הרמ"א הוא שהביא דברי הרא"ש דמונין משעת נתינה, ולדידיה הרי יש חדר"ג, וא"כ דברי הרא"ש אינם להלכתא כיון דבטל הטעם, וע"כ דאינו כן וצ"ע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ושו"ר באוצר הפוסקים שם אות כא שהביא כעין סברתנו הנ"ל דכיון שחיים ביחד בלאה"כ כדרך איש ואשתו אין טעם לחכות, בשם שו"ת אבן יקרה ח"א סי' יב, ואולם יעיי"ש לעיל אות ג מש"כ בשם ספר ברית חנה דוד סי' ה. ולכאורה הדברים סותרים עיי"ש"ה.

ועי' עוד בפס"ד מאת ביה"ד באר שבע בתיק 94289/8 מיום כ"ט בשבט התשע"א (03/02/2011) ובתיק 86243/7 מיום כ"ז באב התשע"ה (12/08/2015) שהאריך הרב ציון לוז והרב משה בצרי שליט"א בנושא זה.

על סמך המקורות המובאים בפס"ד הנ"ל, נראה להקל למעשה בנידו"ד שא"צ להמתין חודשי הבחנה, ובפרט מכיוון שהאישה כבר דרה בקביעות עם המשודך ויש לה בנים ממנו.

הנימוקים מותרים לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של בעלי-הדין.

ניתן ביום י"ד באייר התשע"ז (10.05.2017).

הרב אבידן משה שפנייר